

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASPREKEN TRØGSTAD OG BÅSTAD SOKN

2.april 2017 – 4.søndag i faste

1. Mos 22,1-14 // Hebr 4,14-16 // Joh 11,45-53(54)

Trøgstad var tidlig et trivelig sted å bo. Her har mennesker levd og dødd i flere tusen år. De mange gravhaugene knytter menneskene som bodde i Trøgstad den gangen til magiske og religiøse forstillingene velkjent i de alle fleste kulturer. Menneskene forsøkte å overvinne dødens begrensinger ved å opprettholde kontakten med de døde for å oppnå deres beskyttelse. Man utstyrte de døde med redskaper som gjorde at de kunne klare seg også i de dødes riker, og på magisk vis overføre sine fremganger til etterslektens beste.

Sentralt i forbindelsen mellom levende og døde var offerritualene. De ble utført på toppen av gravhaugene og etterhvert i egne hus i tilknytning til disse, begge deler samlet på gårdens grunn for å sikre fremtiden til slekten der. De enkle ofringene av markens grøde på haugene ble etter hvert utvidet med store offerfester, blot, med hestekjøtt for å få overført hestens kvaliteter til en selv og mye drikke for å oppnå ekstase.

Her i Norden var også menneskeofringer kjent. De ble kalt «hengeoffer», der folk og dyr ble hengt i trær som offer. I Uppsala foregikk det store blotfester der menn sammen med dyr ble ofret hvert niende år (jfr. Brit Solli i Norges religionshistorie). Noen hevder at formålet med hengingen av mennesker var for å finne frem til den sterkeste magikeren som oppnådde kvelningens ekstase og overlevde den.

Alt handlet om å etablere relasjoner til guddommen som rådet over liv og død. Mennesket gjorde en innsats som utløste en gjenytelse fra guddommen. Dess større offer, dess større gjenytelse. Slik ble et magisk bytteforhold etablert. Ofring av mennesker var det ultimate offer som ville sikre slekten og landet store goder.

Dette var også den vanlige tenkemåten i Midtøsten da fortellingene i Bibelen utspant seg. Menneskeofringer var vanlig og Bibelens folk måtte forholde seg til den formen for gudsdyrkelse. Vi har nettopp hørt lest en av de aller mest krevende fortellingene i hele Bibelen, som tilsynelatende gjenspeiler en slik magisk offerforståelse. Fortellingen der Gud tilsynelatende setter Abraham på prøve og krever at han skal slakte sin egen sønn, som jo var tegnet på Guds velsignelse, for slik å vise at han er lydige mot Gud og derfor er fortjent til de store velsignelser Gud har lovet hans ætt. Denne fortellingen har vært brukt av kirke og predikanter til mye uvettig forkynnelse om det prisverdige i å ofre til Gud ved å gi avkall på det kjæreste en har - det være seg kjæreste eller kunnskaper eller yrker - i forestillingen om at Gud vil det en selv ikke vil, og krever underkastelse under seg i lydighet mot alt en selv håper og ønsker.

Men fortellingen må leses fra dens sluttpoeng. Gud stopper Abrahams ofring av Isak. Abraham ga derfor toppen av fjellet navnet «Herren ser». Gud ser kjærligheten mellom de to, uttrykt i fortellingen med dirrende alvor – «så gikk de sammen, de to» - fortvilelsen hos Abraham og den spørrende angsten hos Isak. «Herren er den som ser», er det samme navnet som hans slavinne Hagar ga Gud da Gud hjalp henne i ørkenen dit hun var forvist sammen med sin og

Abrahams sønn, Ismael, og hvor de holdt på å dø. Dette er fortellingens kjerne. Gud kommer ikke til menneskene med krav om underkastelse og offer, men med nåde i overflod og løfte om medvandring. Gud er den som ser til oss.

Kaifas hadde det slett ikke lett. Oppslutningen om Jesus var økende og han visste at folket var på desperat jakt etter en leder som kunne frigjøre dem fra romernes undertrykkelse. Selv var han en nær alliert med Pilatus og beholdt posisjonen i 18 år, helt til Pilatus ble fjernet i år 36. Han visste at risikoen var stor når flere hundre tusen pilegrimer ville samle seg i Jerusalem for å feire påske. Påske var nasjonens store identitetsfest som feiret frigjøringen av folket fra slavekårene i Egypt med Moses som den karismatisk leder. Og Kaifas følte seg sikker på at Jesus, som han må ha oppfattet som en selvbestaltet profet fra det ubetydelige Galilea, ikke var en ny Moses. Dessuten var alliansen med Rom nyttig for ham og slett ikke så ille for folket. Hans oppgave i denne situasjonen måtte være å beskytte tempelet som folkets hellige sted og nasjonens interesser, slik at den kunne bevare sin egenart i adskillelse fra andre kulturer og folkeslag. Å ofre en mann for å sikre dette virket som en god og naturlig realpolitisk vurdering.

Menneskets ønske om å ofre for å oppnå fordeler er slett ikke lagt til side i vår tid. Vi kjenner godt Stalins berømte sitat om at det må knuses egg for å lage omelett. Vi vet hvordan vi i Norge ofrer hensynet til flyktningers ve og vel for å sikre våre egne interesser og budsjetter. Vi kjenner uttrykket «collateral damage» fra krigens retorikk. Det er beklagelig med sivile ofre, men det er uunngåelige sideeffekter når antatte militære mål bombes i Mosul eller Aleppo, og vi ser barn og alminnelige mennesker knust av sammenfalte bygninger og begravet i ruinene.

I går minnet Kirkens Nødhjelps generalsekretær oss på i Dagsrevyen om at sammenfallet mellom dårlig vær, sannsynligvis knyttet til globale klimaendringer, politisk konflikter og likegyldighet fra verdenssamfunnet har ført så mange som 20 millioner mennesker ut i en ny hungerskatastrofe i Sudan, Somalia, Etiopia og grenselandene mot Sahara. Gjennom talen om budsjettbalanser og selvsentrert sikring av eget land først, og maktsyke lederes despotiske adferd i de aktuelle landene, hører vi øverstepresten i Jerusalem sine ord - som vi hørte lest: «Det er bedre at noen andre dør», enn at vi og vårt blir truet og ødelagt.

Johannesevangeliet ble skrevet til de nye menighetene i Tyrkia som besto både av jødekristerne og grekere. De visste hva som hadde skjedd etter Kaifas og rådets realpolitiske plan ble gjennomført. De visste at noen tiår senere ble tempelet ødelagt da keiser Titus gjenerobret Jerusalem etter et folkeopprør. Det de ikke visste, var at et nytt opprør noen tiår senere skulle legge hele byen i ruiner.

Kaifas kunne ikke vite at Jesus representerte en helt annen virkelighet enn magiens offerkult og realpolitikens vurderinger av en mest mulig gunstig byttehandel for å sikre egne interesser og overlevelse.

Folket sluttet opp om Jesus fordi de hadde sett at han kom til dem med liv og frigjøring, ikke som folk, men som personer og enkeltmennesker. De hadde sett hvordan den blindfødte fikk nytt liv og at Jesus avviste at han bar sine forfedres synd i sine blinde øyne. De hadde sett hvordan Jesus var dypt fortvilet over at Lasarus, en av hans nærmeste venner, var død, og hvordan han med myndighet hadde ropt Lasarus ut av gravhulen. De hadde opplevd at Jesus var en som så dem og hørte dem og vandret sammen med dem. Han var ikke en ny Moses, men

viste folk den Gud som var Hagar og Abrahams og Mose' Gud, den Gud som ser og hører menneskers lidelse og nød og vandret med dem fra fangenskap under naturen og kulturenes jerngrep til livet hos Gud. Derfor valgte de Jesus.

De som valgte å ha tillit til at den korsfestede viste seg som den oppstandne, samlet seg i forsamlinger rundt om i hele Romerriket og videre østover, til Ninive eller Mosul som den heter i dag, til Perserriket og helt til India dit apostelen Tomas reiste. De forsto at Jesu død ledet til seier over døden og dødskreftene og skapte et nytt fellesskap av alle slags folk hvor det ikke var jøde eller greker, kvinne eller mann, slave eller fri. Alle var ett i Kristus slik vanndråpene er ett i dåpens vann og brødets deler blir ett i nattverdens måltid. Det var skjedd det Jesus selv forutså, at hans kropp skulle bli det nye tempelet, ikke bundet til et bestemt geografisk sted, men tilstede i alle folkeslag til alle tider.

Jesus ble offer for denne verdens jernlover i natur, kultur og politikk der bytteforhold og egeninteresse er menneskenes drivkraft - og som menneskeheten har vært fanget i helt siden Adam. Ved sitt offer og sin seier over denne verdens dødelige lover, ga Jesus hele menneskeslekten tilgang til Guds nådige nyskaping av alle, slik Gud hadde lagt til rette for i skapelsen.

I møte med Jesus blir vi hele tiden gitt mulighet til å vandre med ham i tillit til Gud. Han ber oss ikke utvandre fra vårt hverdagsliv, han ber oss ikke om bli innvandrere i en fremmed virkelighet, men han ber oss om å bli medvandrere til livets kilde, bære byrdene og dele gledene med andre i hans følge. I det følget er det ingen som ofres for at noen skal bli frelst. For i det følget er vi samlet om å ta imot Guds nåde. Derfor kan kirken med frimodighet si: Kom, for Gud har gjort alt ferdig.